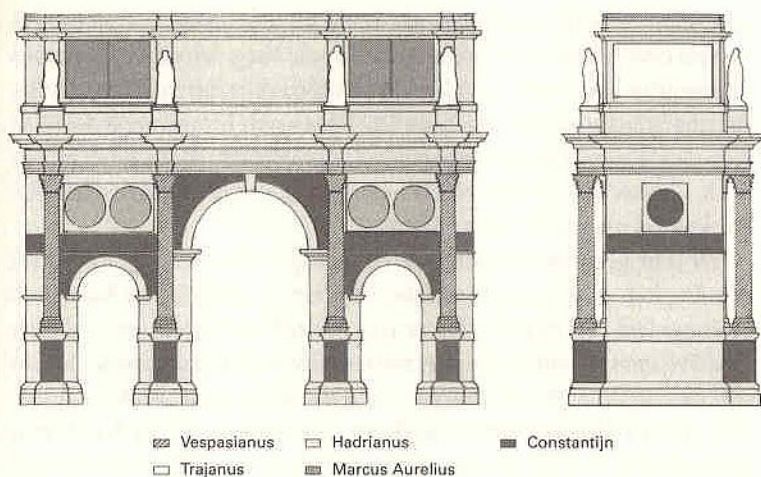

Constantijn de Grote

Tot de maatregelen die Diocletianus en Maximianus namen om de rust in het imperium te herstellen, behoorde ook een christenvervolging, die begon in 303. Omdat de christenen niet offerden aan de staatsgoden, werden zij verantwoordelijk gehouden voor de rampen waardoor het imperium sinds het einde van de Severische dynastie was bezocht. In Rome werden de leiders van de vroege Kerk ter dood gebracht, zodat de stad vanaf oktober 304 geen bisschop meer had. Pas in mei 308 maakte Maxentius een einde aan de vervolgingen in Italië, drie jaar later gevolgd door Diocletianus' opvolger Galerius, die heerste in de oostelijke rijkshelft.

Een jaar later brak oorlog uit tussen Maxentius en de officiële keizer van de westelijke rijkshelft, Constantijn. Volgens contemporaine berichten zag de laatste tijdens de veldtocht een hemelverschijnsel dat hem inspireerde over te gaan tot het christendom en daarom droegen zijn soldaten kruisen op hun schilden tijdens de beslissende veldslag bij de Milvische Brug (drie kilometer ten noorden van de stad). Na zijn zege maakte Constantijn meteen duidelijk hoe de vlag er voortaan bij hing door zijn overwinning op te dragen aan de God der christenen en niet te offeren aan Jupiter. In deze dagen gelastte hij ook de constructie van een vijftien meter hoog standbeeld van hemzelf, dat werd geplaatst in de apsis van het noordelijke zijschip van de Basilica Nova. Het hoofd, een voet en een hand zijn nu te zien op een binnenplaats van de Capitolijnse Musea. Het is jam-

Triomfboog van Constantijn

mer dat de andere hand verloren is gegaan, want daarin droeg de keizer het teken van zijn religie: een kruis.

Het geloof van de nieuwe keizer vormde voor de senatoren een probleem en Constantijn probeerde hen niet. De triomfboog die hij in 316 liet bouwen, bevat allerlei heidense symbolen en het opschrift verdoezelt de religieuze overtuiging van de heerser:

Aan Imperator Caesar Flavius Constantinus de Grote, de vrome en gelukkige Augustus, hebben Senaat en Volk van Rome deze triomfboog met afbeeldingen gewijd, omdat hij, geleid door goddelijke bezieling en diep inzicht, samen met zijn leger de gemeenschap in één, gerechtigd gevecht van zowel een tiran als diens hele klik heeft bevrijd.

Wie niet wist dat Constantijn was overgegaan tot het christendom, zou het uit deze inscriptie ook niet afleiden.

Het aardige van dit gedenkteken is dat het witte Prokonnesisch marmer en de decoratie afkomstig zijn uit oudere monumenten. Dat suggereerde continuïteit en gaf aan dat Constantijn vooral als 'gewone' keizer beschouwd wilde worden. De zuilen van Numidisch geel marmer stam-

men uit de tijd van Vespasianus. Uit de regeringsperiode van Trajanus komen de twee reliëfs aan de binnenkant van de boog; aan de westkant zien we hoe deze keizer, wiens hoofd is vervangen door dat van Constantijn, een cavaleriecharge leidt, aan de andere zijde wordt hij gekroond door Victoria. Beide voorstellingen behoorden oorspronkelijk tot één groot kunstwerk, waartoe ook de twee reliëfs bovenaan de zijkanten behoorden. Het maakte deel uit van de Basilica Ulpia.

De acht geboeide barbaren die de inscriptie flankeren zijn gemaakt van Frygisch paarsgeaderd marmer en staan op sokkels van Karystisch groengeaderd marmer. Omdat ze zijn gekleed als Daciërs, een volk dat door Trajanus was onderworpen, moeten deze beelden zijn vervaardigd in zijn regeringsperiode. Weliswaar was Dacië in de derde eeuw onder de voet gelopen door de Germaanse Visigoten, maar Constantijn had hen in 315 verslagen. Ook al zijn deze beelden gemaakt om Daciërs voor te stellen, in dit monument representeren ze Visigoten.

Halverwege de boog zijn acht grote, uit Carraramarmer vervaardigde medaillons bevestigd met afbeeldingen van jachtpartijen en offers. Ze stammen uit de tijd van Hadrianus. Weliswaar is zijn hoofd vervangen door dat van Constantijn, maar aangezien Hadrianus' geliefde Antinoös zichtbaar is op een van de reliëfs, is de datering geen probleem. Aan de Colosseumzijde is nog te zien dat de medaillons ooit waren gevat in kaders van Egyptisch paars porfier.

Aan weerszijden van de inscriptie zijn tweemaal twee rechthoekige reliëfs aangebracht van Carraramarmer. Die aan de zuidzijde tonen de keizer als generaal, die aan de Colosseumzijde tonen hem bij vreedzamer bezigheden. Deze reliëfs maken deel uit van een grotere serie, waarvan drie andere delen zijn te zien in een trappenhuis in de Capitolijnse Musea. Daar heeft de vorst nog de trekken van Marcus Aurelius.

Vespasianus, Trajanus, Hadrianus, Marcus: Constantijn plaatste zich in een traditie van capabele keizers. Alleen enkele kleinere reliëfs zijn speciaal voor deze triomfboog vervaardigd. Boven de kleine doorgangen en aan de zijkanten is de veldtocht tegen Maxentius uitgebeeld, terwijl op de sokkels van de zuilen krijgsgevangenen en Victoria's staan. Aan de zijkanten zijn afbeeldingen te zien van de opkomende zon en de ondergaande maan: symbolen van het eeuwige Rome, waarvan de tempel op een steenworp afstand stond.

Dit was niet het enige wat Constantijn bouwde. Hij voltooide de Basilica Nova, stichtte thermen op het Quirinaal en vooral: hij bouwde ker-

ken. Weliswaar verrezen die buiten het stadscentrum, maar ze stonden op heuveltoppen, zodat ze de stad domineerden. Zo werd de oude kazerne van de keizerlijke bereden lijfwacht op de Lateraanse heuvel omgebouwd tot basiliek ter ere van Johannes de Doper. En tot slot moest in 328 aan de andere kant van de Tiber het grafveld aan de Via Cornelia wijken voor de bouw van de Sint-Pieter.